

Avrom Szuckever / A PANAMAKALAPOS HÖLGY

A tömegmészárlás egyik napján egy sötét padlásszobácskában ültem és írtam. Mintha a költészet angyala tárta volna fel előtte, a titkot: „Sorsod saját kezében tartod. Ha költészed megrendít engem, akkor égő karddal védlek meg, de ha nem lelkesít fel, akkor ne panaszkodj... Lelkiismeretem tiszta marad.”

Úgy éreztem magam a szobácskában, mint egy harangnyelv. Egy érintés, egy rezgés és máris megszólalok.

A csöndből szavak keltek ki.

Az ajtó felől ujjcsontok kopogtatása hallatszott.

A csönd széjjelfutott a padlón, mint a higany a szétzúzott hőmérőből.

„Valami veszély! Egy barát akar figyelmeztetni.” Elhúztam a rekeszt.

Egy nő állt előttem. Első pillantásra koldusnőnek tűnt. Nincs semmi különös. A halál és a halál közötti szünetben, amikor az éhség uralkodik a maga teljes csontváz-dicsőségében, mint felduzzadt sáskahad rajzottak elő a koldusok. Ez a koldusnő azonban meglepett öltözetével: nyári szalmakalapot viselt, valami panamafélét, rajta kiszikadt számcák fityegtek. Testén a régimódi krinolin szivárványszerű rongyként festett. Oldalán retikül himbált. Nyakában vékony fekete láncot hordott, amelyen egy elefántcsont színházi látszó lógott: s a lakkcipője spiccei mint fényes tollú holók vérpiros csőrei tátogtak.

Nem kérdeztem semmit, csak felé nyújtottam egy darab megpenészedett hajú kenyeret.

Belépett, elvette a kenyeret, letette az asztalra, s aztán kakukkmadár hangján megszólalt:

– Ha nem tévedek maga az *az ember*, és ha valóban *az*, nem veszem el a kenyeret.

– Leülhet komámasszony, úgy kényelmesebb lesz. Ami a kenyeret illeti, persze penészes. De szavamra, nincs más kenyérem. Ha élünk, fogunk még kalácsot is enni.

Rámutatok az egyetlen székemre, magam az asztalra ülök szemben vele.

Jaj, hát igazán nem erről van szó – mondja és amint leül, táncosnő mozdulattal emeli fel krinolinját, hogy ne gyűrődjön össze. – Szabad kérdezni egy csekélységet?

– Egy csekélység az egy csekélység, komámasszony. Nem kell velem kesztyűs kézzel bánni.

– Ezek itt papírívek. Friss még rajtuk a tinta. Ki írt rájuk?

– Én... .

– Maga író?

– Író vagyok.

Egyszerre csak könnyek kezdenek hullani nem csak a szeme sarkából, hanem az összes ráncaiból is, és egy mosolygó rózsaszín frissesség tör fel lelkéből, mint májusi zápor után a párafelhő.

– Hát jó. És most engedje meg, hogy kiöntsem a szívem, az Örökkévaló ezeket a perceket évekké fizeti meg magának.

Ezüsttel szegett rózsaszínű zsebkendő-t húz elő ruhaujjából, és hozzáérinti ajkához. Haldokló parfüm illata száll fel a zsebkendőből. És beszél:

– Felicia Poznánszkinak hívnak. I.J. Singer*, az író, megörökített egy regényében. Valaha más-képp néztem ki. De ez most nem fontos.

A másik ruhaujjából előhúz még egy zsebkendőt, amelyen pávaszínek virítanak, és amelyből egy másik parfüm illata árad. Megtörli a nedvességet a szeme alatt, és tovább mesél:

– És az a Felicia, tegyük fel, hogy ő egy másvalaki, nem ez a koldusnő, aki maga előtt ül, valaha gazdag volt. Vagyis a férje, Ignác, milliomos volt. Kilenc gyára dolgozott több száz szövőgéppel. Maga a polgármester is az egyik palotájában lakott. Azonkívül Portugália tiszteletbeli konzuljának a címét is viselte... .

A naplemente zöld szentjánosbogár fényvel világítja meg ráncait. Alakja finomabb lesz, összezsongorodik, s egy egyiptomi hercegnő múmiájára kezd hasonlítani.

– Ignácot senki sem szerette. A családja sem. Embergyűlölőnek tartották. Meglehet, az volt. De nem szabad hamar ítélni. Embergyűlölésének volt oka. Gyerekkorában – mint egy agyagedényt – eltörte az orrát, és a világ legnagyobb professzorainak sem sikerült a darabjait visszagasztani. Gumi műorrot volt muszáj hordania. Emiatt elvesztette férfi hangját, és nagyon vékonyan, túl vékony hangon beszélt, mint egy újszülött cica.

Felicia igenis szerette. És nem a vagyonáért, nem a finom modora miatt, hanem azért, mert írt. Lengyelül írt egy poémát *Jóbról*.

Éjszaka a dolgozószobájában levette a gumiorrát, hogy szabadon lélegezzen, és virradatig írt. Felicia akkor a világ legboldogabb embere volt. Nem, ez már nem Poznánszki a gyártulajdonos

*I.J. Singer (1893–1944) I. Basevis Singer bátyja, elsőrangú jiddis prózaíró. 1933-ig Varsóban, azután New Yorkban alkotott. Legismertebb regényei, amelyek a harmincas és negyvenes években nagy sikert arattak (angol fordításban is): *Yose Kálb*, *Az Askenázi család*, *A Kárnovszki ház*.

volt, hanem Heine, Byron! Byronnak hiányzott egy darab a lábából – de ugyanakkor nem volt-e a század legnagyobb költője? Ugyanígy Poznánszki, akinek hiányzik egy darab az orrából.

A naplemente kívülről felforrósítja szobácskám rézharangját. Egy rejtőzködő gyermek sírása bolyong Teremtője felé. És a hölgy a panamakalap alatt tovább mesél:

– A háború első napján megfordult a szerencse kereke. Ignác feje megsérült egy bombazilánktól. Mielőtt kilehelte a lelkét, megesketett: Felicia, drágám, meg kell mentened a művem, egész életem benne fekszik, az evilági és a túlvilági is...

Felicia egy bőrönddel a kezében elmenekült a városból. A bőröndben nem volt egyéb, mint a Jóbról szóló poéma, egy marék gyémánt és az a kosztüm, amelyet az álarcosbálon viselt, ahol férjével megismerkedett. Amikor csónakkal átszökött a litván határon, felfordult a csónak, és a bőrönd a folyóba esett. Az is csoda, hogy Feliciának sikerült kiúsznia a partra. Ott elmondta a csempészeknek, hogy gyémántok vannak a bőröndben. A csempész egy párszor a víz alá merült, és kihozta a bőröndöt. Tisztességes parasztember volt, tehát úgy osztoztak meg, ahogy előre megalkudtak: a paraszt megkapta az utolsó darabig a gyémántokat és ő pedig a férje örökkévalóságát, a művét, valamint a kosztümöt, amelyet azon az álarcosbálon viselt. Maga is láthatja; Felicia most is ezt hordja... Ebben fog táncolni a halál álarcosbálgján.

A hölgy a szalma panamakalapjában hirtelen feláll és meghajol, mint akkor régen, azon a csodála-

tos álarcosbálon. De mi történt? Nem sikerül ki egyenesednie. Arca besötétedik, színt vált, mint egy pernyévé feketülő égő papírdarab, a panamakalapszegélyen véreznek a számócák.

Nincs szükségem vízre. Csak valami belenyilallt a szívembe. Ostobaság. Hol is tartunk? Ja, igen, rövidre fogom...

Úgy állva, a látcsövén át megbámult, és hangja megváltozott, mintha egy ér pattant volna meg benne:

– Most koldusnő vagyok. Már majdnem egy éve. Régebben két kislányt tanítottam portugálul, és minden leckéért két krumplit kaptam. Amióta a kislányok eltűntek, nincs kit tanítsak portugálul. Házaknál koldulok. De csak egy darab kenyérért. Rá akartam találni egy olyanra, mint maga: egy íróra. Hogy átadjam neki drága férjem művét. Mert én, kedves barátom, már nem húzom sokáig. Hamarosan találkozom a két kislánnyal... Adjon kezét rá, hogy megörzi a Jóbról szóló poémát. Úgy, ahogy saját írásait örzi, és a háború után – ha valaki, akkor maga megérti... Adjon kezét rá!...

Amíg csontos, finom zongoraujjú jobb keze belecúszott az enyimébe, a bal keze előhúzott a retiküljéből egy kis füzetet, és a penészes kenyér mellé tette az asztalra.

Amint a hölgy lement, megszólalt a harang. Már nem bírta tovább a némaságot. Az öregemberek némaságát, amikor az utcán elfogdossák őket.

GYERMEKKEZECSKÉK

– Jégvirággal fedett pinceablak. Az ablakra fagyott fenyőerdőn két gyermekkezezske lenyomata, széttárt ujjakkal, mint áldás közben. A kezezskeken keresztül az erdő átengedi a kinti világot, s a pincébe bezuhan a nap, mint halott a sírba.

A falakat sóbánya csillogású hómoha takarja.

A földön, az egyik sarokban, egy fekhely szét-szórt rongyain, mint aranyfogak villannak föl az elrejtett szalmaszálak.

A rongyokon hever egy vastag pecsétetes imakönyv, a Romm özvegye és testvérei kiadásában.

Mellette, homokkal töltött edényben, egy szál fagyott viaszgyertya, mint a madár, amely halott csőrével saját szívét csipegeti.

És a pince közepén, a gyermekkezezskeké ujjlenyomata és a rongyokon heverő imakönyv között, egy ló bronzfeje sötétlik. Homlokán ezüst folt; fekete, hideg márványszemek.

És a gyermekkezezskekék az ablakon megszólalnak:

Kedves fej, bocsáss meg. Nem mi vágunk le élő testedről. Amikor az utolsók, a legutolsók is hamuvá lettek, ott találtunk téged egy mészárszékben, és egy hosszú idegen kabát alá rejtve, ide vonszoltunk a pincébe. Egy öregasszonyt akartunk jóllakatni veled. Itt hevert a sarokban. Úgy, mint te most. Fejénél gyertya égett. S akkor hirtelen kutyák. Kutyák. Megtámadták az öregasszonyt, nekiesnek a fagyott húsoknak, s a gyereknek, akihez tartozunk... Jaj, mennyire szeretünk volna segítségére lenni... Az ablak felé húzódtunk, a havas erdő felé, és most hol vagyunk mi, hol vagyunk?

Amíg a gyermekkezezskekék az ablakon mesélnek, megolvadnak a bronzfej cseppkövei. Bőre feléled, szikrázni kezd. A bal füle lehullik, mint egy hajfűrt, és a fekete márványszemekben könnycseppek csillognak.

FORDÍTOTTA: SALAMON VERA
(KÓBÁNYAI JÁNOS KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL)

